

Întoarcere la Volintiri

Despre uciderea evreilor din Moldova în anul 1941 și despre orbirea inimii în anii care au urmat

Avertismentul autorului

Cele scrise aici s-au născut din povești adevărate, amintiri și o călătorie personală.
Formularea îmi aparține, iar responsabilitatea este în întregime a mea.

Prefață

Dragă cititorule,

Există locuri care nu apar pe hărțile lumii mari, dar continuă să apară pe hărțile interioare ale memoriei.

Volintiri este unul dintre aceste locuri. Un sat mic din sudul Moldovei, care la prima vedere pare liniștit și simplu, iar la a doua privire se dezvăluie ca un loc peste care istoria a trecut cu o mână grea. Un loc în care amintirile s-au împrăștiat ca praful, de parcă timpul însuși ar fi vrut să uite.

„Întoarcere la Volintiri” este o călătorie de reflecții personale asupra lumii evreiești care a existat cândva acolo — o lume a familiilor, caselor, gusturilor, anotimpurilor, vocilor și limbilor — o lume care a fost curmată dintr-odată în vara anului 1941.

Este o călătorie spre familia mea, spre oamenii care au trăit acolo, spre cei care au dispărut, dar și spre locuitorii rămași acolo, care au continuat să întrebe fără să primească răspuns. Iar întrebarea care mă însoțește de la prima mea vizită în sat, în anul 2017, este simplă, dar grea: cum s-a întâmplat totul și de ce nu a mai rămas aproape nicio amintire despre evreii care au trăit acolo din anul 1850?

Această carte nu este un studiu academic. Nu sunt istoric și nu am la dispoziție lăzi întregi de documente. Este o carte născută din amintiri, fragmente de povești, conversații scurte, fotografii care nu au fost făcute și din dorul după ceva despre care nu știam că îl port în mine.

Uneori a trebuit să completez detalii, să reconstruiesc momente, să adaug câte o mică parte acolo unde exista un gol — însă imaginea de ansamblu a rămas fidelă realității, așa cum am auzit-o și așa cum am înțeles-o.

Nu am scris pentru a cere alinare. Nici nu caut, prin această carte, să închei socotelile cu trecutul. Linia mea de gândire și felul în care prezint lucrurile, așa cum se poate citi în carte, nu reprezintă neapărat generația care a trăit la Volintiri înainte de 1941. Scriu ceea ce scriu și, în felul meu, ajung să-l apăr și pe bunicul meu, care, asemenea multora, a fost neputincios în fața potopului care a venit și i-a luat cu el aproape pe toți.

Este important pentru mine să spun clar: evreii din Volintiri nu au fost uciși de locuitorii satului, ci de forțe venite din afară — germanii naziști și unități românești extremiste, în frunte cu Garda de Fier, care au acționat în regiune în anul 1941. Ei au fost cei care au executat deportările, împușcăturile și omorurile. Au existat și colaboratori locali, ca peste tot, dar, din câte știu eu, ei nu i-au împușcat direct pe evrei și nu i-au aruncat în groapă.

Așa i s-a povestit și mamei mele: germanii au fost cei care i-au ucis pe bunicul Dov, bunica Sara și pe copiii Yehuda și Chaya, iar pentru aceasta există un document oficial. Muncitorul local doar i-a denunțat, dar nu el a fost cel care i-a omorât. Este un detaliu dureros, dar el așază responsabilitatea la locul potrivit, în afara satului.

Am stat și am scris — pentru că există locuri în care tăcerea a devenit mai puternică decât memoria și pentru că există povești care nu au dispărut — ci au fost reduse la tăcere.

În zilele în care tunurile încă răsună și Europa ar putea din nou să ardă, nu ofer un adevăr istoric ordonat și nici nu pretind că sunt judecător. Te invit să pornești împreună cu mine într-o călătorie spre evreii unei lumi care a existat înainte de anul 1941 — o lume care a fost curmată și care nu se va mai întoarce niciodată.

Aceasta nu este o carte de istorie și nu este un roman. Nu este nici o carte de memorii în sensul obișnuit. Este o carte despre un sat mic din sudul Moldovei, un loc în care o comunitate evreiască a trăit timp de generații întregi, până când amintirea ei aproape că a fost ștearsă din memoria colectivă a locuitorilor săi, majoritatea aparținând tradiției creștine ortodoxe răsăritene. Ștergerea nu s-a făcut într-o singură zi și nu întotdeauna din rea intenție; uneori ea este rezultatul unei fidelități încăpățânate față de o ordine veche, iar alteleori al fricii de a privi înapoi.

Această carte nu începe cu moartea, ci cu drumul — drumul evreilor care a început la Marea Neagră, a trecut prin satele Basarabiei și orașele Bucovinei și a dus spre un loc care părea a fi acasă, până în ziua în care piața nu s-a mai deschis și totul s-a oprit.

„Întoarcere la Volintiri” nu este încă o carte despre Holocaust în sensul său istoric și nu conține o descriere sistematică a marșurilor morții spre Transnistria. Eu nu sunt istoric. Sunt fiu și nepot. Pur și simplu pictez cu ajutorul cuvintelor și încerc să înțeleg ce s-a întâmplat cu oamenii ale căror nume aproape că nu au fost înscrise în memoria colectivă a satului Volintiri.

„Întoarcere la Volintiri” vorbește despre memorie, nu despre vină. Despre responsabilitate — nu despre acuzații. Despre ceea ce se întâmplă atunci când nimeni nu mai povestește ce s-a întâmplat în satul Volintiri în anul 1941. Pentru mine, Volintiri nu este doar un sat mic undeva în sudul Moldovei; satul reprezintă pentru mine un grup de oameni care, din diferite motive, nu le-au povestit copiilor lor despre evreii satului. Povestea aproape a dispărut, până când cineva s-a întors și a început să scrie.

Nu am scris „Întoarcere la Volintiri” pentru ca oamenii să citească repede această carte. Am scris-o pentru ca oamenii să nu o uite și să nu-i uite pe evreii din lumea de dinainte de 1941.

„Întoarcere la Volintiri” nu se ocupă doar de ceea ce s-a întâmplat în anul 1941 sau înainte de el, ci și de ceea ce nu s-a întâmplat după aceea. Evreii Moldovei au fost uciși

Întoarcere la Volintiri

În anul 1941; familii și lumi întregi au dispărut. Dar poate cel mai grav dintre toate este faptul că în acele sate a rămas o tăcere — tăcerea satelor care s-au întors la viața obișnuită, a pământurilor care au fost din nou lucrate, a caselor care au fost date altora și a unei memorii care nu și-a găsit întotdeauna cuvintele. Orbirea inimii nu este o acuzație, ci descrierea unei stări omenești: capacitatea de a trăi alături de un trecut dureros fără a-l privi direct sau pur și simplu de a-i întoarce spatele. Este o orbire născută din frică, din obișnuință și, uneori, din dorința de a continua să trăiești ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

„Întoarcere la Volintiri” nu este un act de acuzare împotriva locuitorilor satului Volintiri. Nu sunt judecător și nu am studiat dreptul. Așa cum se spune întotdeauna — istoria ne judecă; iar pentru cel care crede, există Dumnezeu în ceruri, care într-o zi va judeca toate faptele oamenilor. „Întoarcere la Volintiri” este o încercare personală de a-i readuce pe evrei în memoria locală, la locul lor firesc în istoria satului. Este o călătorie spre o voce care a dispărut — pentru ca ea să nu mai dispară din nou.

În cele din urmă, „Întoarcere la Volintiri” este și un bilețel personal pe care îl trimit locuitorilor satului în anul 2025. Un bilețel scris în spiritul acelor bilețele pe care ei le dau preotului pentru cei vii și pentru cei morți — doar că de data aceasta îi include și pe vecinii evrei care au trăit aici timp de generații. Pe acest bilețel scrie:

Nu-i uitați pe evreii care au trăit aici.

Nu-i uitați pe cei care au fost uciși în anul 1941 de germani și de Garda de Fier.

Nu lăsați ca această amintire să fie uitată.

Aceasta este inima cărții „Întoarcere la Volintiri” — o călătorie spre un loc care nu mai există și spre o rădăcină care există până astăzi, adânc în inimă.

„Întoarcere la Volintiri” este dedicată, cu profundă amintire, fiului meu, Itamar Avnon, care și-a pierdut viața în zborul MH17 în anul 2014. Greaua tragedie care s-a abătut asupra noastră mi-a deschis, în mod neașteptat, o fereastră spre înțelegerea suferinței celuilalt — și în special spre soarta comunității evreiești din Volintiri, care a fost ucisă în anul 1941 de forțele germane și de Garda de Fier.

Deși evenimentele sunt diferite în timp și în loc, experiența pierderii personale m-a condus spre căutarea rădăcinilor familiei mele și spre o călătorie pe urmele lumii evreiești care a fost nimicită. Din acest motiv am plecat în anul 2017 la Volintiri, pentru a încerca să înțeleg trecutul nostru, durerea generațiilor care ne-au precedat și reflectarea ei în viața mamei mele.

Dov Avnon

Olanda, 2025